Οι Δεληγιάννηδες ήταν παγιωμένη κατάσταση στη Γορτυνία επί τουρκοκρατίας. Παλιές πηγές αναφέρουν ότι πλούτισαν αποκτώντας τεράστια κτήματα ως συνεργάτες των Τούρκων. Το επώνυμο Δεληγιάννης κατείχαν δυο οικογένειες που ζούσαν στα γειτονικά χωριά Τσάρνη και Λαγκάδια. Ο πρώτος που ξέρουμε, από την Τσάρνη, είχε αναδειχτεί σε «Μωρογιάννη» (πρώτο πρόκριτο του Μοριά) πριν από τα ορλοφικά. Ακολούθησε κι αυτός τα κελεύσματα των Ρώσων κι εργάστηκε για την επανάσταση, μαζί με τον μητροπολίτη Ανανία Λαμπάρδη. Κι ενώ ο Ανανίας δολοφονήθηκε μέσα στη μητρόπολη, ο Δεληγιάννης σύρθηκε στο Ναύπλιο, μαζί με τα παιδιά του. Σφάχτηκαν. Κάποιοι συγγενείς κατόρθωσαν να φύγουν στη Ρωσία όπου τους δόθηκαν κτήματα.

Αρκετά μέλη της οικογένειας έφτασαν στα πιο ψηλά τοπικά αξιώματα και κάμποσα από αυτά πλήρωσαν με τη ζωή τους την πρόσκαιρη δυσμένεια, στην οποία κατά καιρούς έπεσαν. Οι τελευταίοι όμως πριν από την επανάσταση Δεληγιάννηδες αναφέρονται ως μέλη της Φιλικής Εταιρείας, ενώ ο οπλαρχηγός Κανέλλος Δεληγιάννης ήταν αυτός που αποποιήθηκε την αρχιστρατηγία του Αγώνα και υπέδειξε ως καλύτερό του τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.

Αργότερα, οι Δεληγιάννηδες βρέθηκαν να πολεμούν κάθε τι που είχε να κάνει με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και πρωτοστάτησαν στις εναντίον του ενέργειες, τόσο στη διάρκεια της επανάστασης όσο και στα χρόνια του Όθωνα, τον οποίο υπηρέτησαν από διάφορες θέσεις. Συνέχισαν έτσι να είναι στα πράγματα και να ελέγχουν την Αρκαδία.

Ο Θεόδωρος Δεληγιάννης που αργότερα έγινε γνωστός ως Δηλιγιάννης, γεννήθηκε στις 2 Ιανουαρίου του 1820. Σπούδασε νομικά στο πανεπιστήμιο της Αθήνας, διορίστηκε (1848) στο υπουργείο Εσωτερικών, έγινε γενικός γραμματέας του (1854) και βρέθηκε εκλεγμένος πληρεξούσιος στη εθνοσυνέλευση του 1862, μετά την έξωση του Βαυαρού βασιλιά. Στα 1863, έγινε υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Μπενιζέλου Ρούφου, συνέχισε στο ίδιο πόστο και στην επόμενη κυβέρνηση κι έγραψε το διάγγελμα που ο Γεώργιος Α’ απηύθυνε στην εθνοσυνέλευση, όταν ανέβηκε στον θρόνο. Στα 1865, διορίστηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας και στα 1866 στάλθηκε πρεσβευτής της Ελλάδας στο Παρίσι, όπου έμεινε καμιά δεκαριά χρόνια.

Όταν επέστρεψε, βρήκε την Ελλάδα να ζει στον αστερισμό του Χαρίλαου Τρικούπη. Έγινε υπουργός Παιδείας στην Οικουμενική του καιρού του κι υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση του Αλεξάνδρου Κουμουνδούρου και βρέθηκε εκπρόσωπος της Ελλάδας στο συνέδριο του Βερολίνου (1878), όπου με ρεαλιστικές παρεμβάσεις συνετέλεσε στο να αποδοθεί στη χώρα μας η Θεσσαλία αλλά έχασε την Ήπειρο. Όταν ο Κουμουνδούρος

πέθανε, κατάφερε να προσεταιριστεί τους οπαδούς του δημιουργώντας το Εθνικόν κόμμα. Από εκεί κι έπειτα, μοναδικός σκοπός της ζωής του έγινε η εκμηδένιση του Χαρίλαου Τρικούπη και του έργου του. Το κατάφερε, οδηγώντας την Ελλάδα στο έσχατο σημείο της εξαθλίωσης και της ταπείνωσης.

Στα 1896, ο πρωθυπουργός Θεόδωρος Δηλιγιάννης ήταν ευτυχισμένος άνθρωπος. Ο αντίπαλός του Χαρίλαος Τρικούπης είχε εκμηδενιστεί στις εκλογές του 1895 και είχε φύγει στο εξωτερικό. Κι ενώ ο θανάσιμος αντίπαλός του πέθαινε, ο ίδιος ζούσε τον θρίαμβο του να είναι το κεντρικό πρόσωπο της Γης, καθώς τον ίδιο μήνα αναβίωναν στην Αθήνα οι Ολυμπιακοί αγώνες. Το αρχαίο πνεύμα συνάρπαζε τους λόγιους και θα εξελισσόταν σε βραχνά της Ελλάδας αλλ', ως τότε, υπήρχε χρόνος.

Είχε χρησιμοποιήσει κάθε θεμιτό κι αθέμιτο μέσο για να ανατρέψει τον Χαρίλαο Τρικούπη στα 1885 και είχε διαλύσει στον ένα μόλις χρόνο που έμεινε στην εξουσία ό,τι ο αντίπαλός του είχε στήσει. Η μικροπολιτική λαίλαπα που έφερε μαζί του στη δημόσια ζωή είχε καταργήσει ακόμα κι αυτόν τον νόμο περί προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, επειδή και μόνον ήταν έργο του Τρικούπη. Όμως, του έτυχε το ζήτημα της Ανατολικής Ρωμυλίας που, παρά τις εθνικόφρονες κορόνες των Δηλιγιαννικών, την κατάπιε η Βουλγαρία. Οι μεγάλες δυνάμεις απέκλεισαν τα ελληνικά παράλια κι ο Δηλιγιάννης αναγκάστηκε να παραιτηθεί (1886).

Η άγρια λιτότητα που ο αντίπαλός του επέβαλε για να φέρει την κατάσταση σε λογαριασμό, άνοιξε πάλι στον Δηλιγιάννη τον δρόμο για την πρωθυπουργία (1890). Αυτή τη φορά, του πήρε περίπου δυο χρόνια, ώσπου να καταστρέψει την ελληνική οικονομία και να δημιουργήσει μια από τις μεγαλύτερες κρίσεις που γνώρισε ο τόπος. Ούτε καν δάνειο δεν μπορούσε να βρει. Στις 17 Φεβρουαρίου του 1892, ο Γεώργιος τον απέλυσε. Ο Δηλιγιάννης το έριξε στην αντιβασιλική αντίσταση. Καταποντίστηκε στις εκλογές του Μαΐου κι άρχισε μεθοδική επιχείρηση εξόντωσης του Χαρίλαου Τρικούπη. Η πολεμική του απέφερε καρπούς στα 1895, καθώς ο Τρικούπης δεν κατάφερε ούτε βουλευτής να εκλεγεί. Έφυγε στις Κάνες, όπου πέθανε τον επόμενο Απρίλιο, ενώ στην Αθήνα διεξάγονταν οι Ολυμπιακοί αγώνες.

Το μόνο που τάραζε την ευφορία του Δηλιγιάννη ήταν η εξέγερση στην Κρήτη, όπου οι Τούρκοι φορολογούσαν άγρια και τρομοκρατούσαν τους χριστιανούς. Η εξέγερση καταλάγιασε όταν οι μεγάλες δυνάμεις επέβαλαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία να

σεβαστεί το Χάτι Χουμαγιούν με ακόμα πιο ευνοϊκούς όρους. Ήταν το «λαμπρό έγγραφο» που η Οθωμανική αυτοκρατορία είχε υπογράψει στα 1856 και με το οποίο αναγνώριζε τα προνόμια των χριστιανών και τους παραχωρούσε ισότητα στα αστικά δικαιώματα. Η καταπάτησή τους είχε οδηγήσει και στην επανάσταση του 1866 - 1869.

Η ανάπαυλα στην Κρήτη δεν κράτησε πολύ. Τον Ιανουάριο του 1897, σφαγές χριστιανών από τους Τούρκους οδήγησαν σε νέα γενικευμένη επανάσταση. Ο Δηλιγιάννης έσπευσε να καρπωθεί το πολιτικό όφελος από μια ένωση της μεγαλονήσου κι έστειλε εκεί στρατιωτικές δυνάμεις. Έφτασαν στην Κρήτη τον Φεβρουάριο του 1897 με αρχηγό τον Τιμολέοντα Βάσσο, συνταγματάρχη και υπασπιστή του βασιλιά Γεώργιου. Ο ελληνικός στρατός κυρίευσε το νησί εκτός από τις τρεις μεγάλες πόλεις, τις οποίες είχαν προλάβει να καταλάβουν στρατεύματα των μεγάλων δυνάμεων.

Στις 5 Απριλίου (18, με το νέο ημερολόγιο) του 1897, η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα. Ο Δηλιγιάννης δέχτηκε την πρόκληση. Ο ενθουσιασμός μεγάλωσε, καθώς σώμα Γαριβαλδινών ήρθε να πολεμήσει στο πλευρό των Ελλήνων κι ο πρωθυπουργός φανταζόταν νέο Εικοσιένα. Όμως, η Ελλάδα ήταν απαράσκευη, με ανοργάνωτο στρατό και με στρατάρχες και γαλονάδες, των οποίων μοναδικά προσόντα ήταν η συγγένειά τους με τον βασιλιά ή το γλείψιμο της βασιλικής οικογένειας. Οι Τούρκοι μπήκαν στη Θεσσαλία και νίκησαν. Οι Έλληνες υποχώρησαν κι ο Δηλιγιάννης, κάτω από το βάρος της ήττας, παραιτήθηκε στις 16 Απριλίου, ακριβώς δυο χρόνια μετά την εκλογική του νίκη και έντεκα μέρες μετά την έναρξη των εχθροπραξιών. Στις 5 Μαΐου, στη μάχη του Δομοκού, οι Έλληνες νικήθηκαν και πάλι, ενώ ο διάδοχος Κωνσταντίνος το έσκαγε νύχτα από το μέτωπο. Στις 8, ο πόλεμος είχε τελειώσει ταπεινωτικά για την Ελλάδα.

Άρχισαν ατέλειωτες διαπραγματεύσεις. Ευτυχώς, οι καιροί δεν ευνοούσαν την Οθωμανική αυτοκρατορία. Στις 4 Δεκεμβρίου του 1897, υπογράφηκε η συνθήκη της Κωνσταντινούπολης. Σύμφωνα με αυτήν, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώσει πολεμική αποζημίωση τέσσερα εκατομμύρια τουρκικές λίρες. Η Κρήτη κέρδισε την αυτονομία της κάτω από την εγγύηση των μεγάλων δυνάμεων. Τον επόμενο χρόνο, ο δευτερότοκος γιος του βασιλιά, πρίγκιπας Γεώργιος, διοριζόταν ύπατος αρμοστής στο νησί.

Πέντε χρόνια μετά την ήττα του 1897, ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης ξανάγινε πρωθυπουργός για λίγο, έχοντας την ίδια κοινοβουλευτική δύναμη με το κόμμα του Θεοτόκη, ο οποίος τον διαδέχτηκε στα 1903. Στις Φεβρουαρίου του 1905, το Εθνικό κόμμα του κέρδισε 142 έδρες, έναντι 80 των Τρικουπικών του Γ. Θεοτόκη και είκοσι ανεξάρτητων.

Στον βασιλικό λόγο (των προγραμματικών δηλώσεων), ο Δηλιγιάννης είχε εμμέσως πλην σαφώς εξαγγείλει πολιτική λιτότητας, αυτή που εφάρμοσε πριν από μια δεκαετία ο Τρικούπης κι έφαγε το κεφάλι του. Τα νομοσχέδια των περικοπών και των φόρων άρχισαν να έρχονται για ψήφιση στη Βουλή, με ρυθμό ριπών. Ο κόσμος άρχισε να βαρυγκωμά. Ο Δηλιγιάννης προσπαθούσε να περάσει για προστάτης της οικογένειας και του προϋπολογισμού των νοικοκυριών. Με τυμπανοκρουσίες έφερε στη Βουλή το νομοσχέδιο με το οποίο θα προστάτευε την δημόσια ηθική και τις αποταμιεύσεις των μέσων και κατώτερων εισοδηματικών τάξεων, αυτών που αποκαλούνταν «στρώματα εθνικής εργασίας»:

Ήταν ο νόμος για τη λειτουργία των χαρτοπαικτικών λεσχών. Και η αστυνομία πήρε εντολή να τον εφαρμόσει με κάθε αυστηρότητα. Την άνοιξη του 1905, οι περισσότερες έκλεισαν.

Ο Κωστογερακάρης ήταν μανιώδης χαρτοπαίκτης κι έβγαζε το ψωμί του ως μπράβος παράνομης χαρτοπαικτικής λέσχης. Τα μέτρα του Δηλιγιάννη κυριολεκτικά τον άφηναν άνεργο. Με το χαρτί με τα αιτήματά του στο χέρι, την έστησε στην είσοδο της Βουλής. Ήταν 31 Μαΐου του 1905.

Η άμαξα του Δηλιγιάννη σταμάτησε μπροστά στα σκαλιά της Βουλής (στη σημερινή πλατεία Κολοκοτρώνη της Αθήνας). Ο Δηλιγιάννης ήταν μάστορας στις δημόσιες σχέσεις. Είδε τον Κωστογερακάρη να τρέχει προς το μέρος του ανεμίζοντας το χαρτί με τα αιτήματα και στράφηκε στο μέρος του, χαμογελώντας, έτοιμος να ακούσει, τι είχε να του πει ο ψηφοφόρος του. Μόνο που ο «ψηφοφόρος», μόλις πλησίασε, έβγαλε ένα μαχαίρι και το κάρφωσε στο στήθος του πρωθυπουργού. Ο Δηλιγιάννης που είχε επιζήσει τόσων καταστροφών, πήγε από το χέρι χαρτοπαίκτη. Πέθανε λίγο αργότερα στο ιατρείο της Βουλής. Ο Κωστογερακάρης δικάστηκε και καταδικάστηκε σε θάνατο. Αποκεφαλίστηκε στο Παλαμήδι (στο Ναύπλιο). Το Εθνικό κόμμα διαλύθηκε. Το κόμμα του Θεοτόκη επέζησε ως τα 1910, «επαύριο» της επανάστασης στου Γουδή. Πια είχε έλθει η ώρα του Βενιζέλου.

(Έθνος, 12.4.1997) (τελευταία επεξεργασία, 17.2.2009)